

ЗАПОБІГАННЯ ТІНІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Левченко Юрій Олександрович, завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ) Поширення тіньової економіки поряд з макроекономічною розбалансованістю та обмеженістю ресурсів визнані основними глобальними ризиками майбутнього десятиріччя [1].

Недостатня ефективність міжнародних інституцій та національних органів управління у протидії тіньовій економіці спричиняють її подальше поширення. Незважаючи на загрожуючі масштаби зазначеної проблеми, поки що відсутній цілісний та скоординований між країнами план дій щодо подолання тіньової економіки. Існуючі програмні документи або стосуються по додання її окремих проявів, зокрема відмивання «брудних» грошей, боротьби з економічною злочинністю тощо, або спрямовані на протидію тіньовій економічній діяльності у масштабах національних економік.

Оскільки проблема тіннізації вийшла за межі однієї країни, масштаби тіннізації глобальної економіки та загрози, пов'язані з її існуванням і поширенням, потребують розробки скоординованої стратегії протидії такому явищу. Останнім часом дослідники зазначають певні позитивні риси у сфері детінізації економіки, які виявляються у наступному: вирівненні перепадів у економічній кон'юктурі (особливо за умов економічної кризи, коли за рахунок перерозподілу ресурсів забезпечується виробництво у тіньовій сфері); пом'якшенні певних соціальних суперечностей за рахунок нелегальної зайнятості; легалізації тіньового капіталу, який у подальшому обкладається податками. Водночас зазначені риси є тимчасовими і не можуть бути основою для сталого економічного розвитку.

Основні напрями запобігання тіннізації глобальної економіки передбачають: проведення національних аудитів економік країн з метою оцінки масштабів видів тіньової економічної діяльності та їх впливу на формальну економіку; оцінку національних регуляторних систем щодо оподаткування, ліцензування праці, навколишнього середовища, охорони здоров'я та безпеки, захисту прав споживачів, прав інтелектуальної та промислової власності з метою визначення можливостей їх спрощення та зменшення вартості їх дотримання; дослідження впливу праці мігрантів, зокрема дешевої праці, на національний добробут та дотримання корпоративних стандартів праці; запровадження спеціальної допомоги інтеграції для вразливих груп населення (зокрема, меншин, біженців, вимушених переселенців тощо); посилення електронного моніторингу й нагляду за грошовими потоками банків та інших фінансових інститутів; запровадження жорсткіших правил щодо готівкових транзакцій та збільшення штрафів за незадекларовані й необліковані готівкові рахунки; поліпшення взаємодії, інформаційного обміну, обміну кращою практикою щодо моніторингу, дізнання та кримінального переслідування між регіональними, національними та міжнародними правоохоронними органами; посилення контролю за транзакціями за участі офшорних юрисдикцій; вдосконалення правил та норм, які регулюють діяльність фінансових ринків, забезпечення прозорості фінансових інструментів; запровадження та/або вдосконалення нормативних актів щодо лобіювання та діяльності професійних асоціацій, управління державним майном, посилення контролю за підробленими товарами тощо; забезпечення діяльності з інформування та адекватного захисту свідків[2].

Однією з складових подолання тіньової економіки є система протидії відмиванню «брудних» грошей, координація якої здійснюється міжурядовою організацією FATF – («Financial Action Task Force on Money Laundering» – Міжнародна група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням доходів). Вперше на офіційному рівні за боротьбу з відмиванням злочинних доходів йшлося у Конвенції ООН про боротьбу з

незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин, яку прийнято на Міжнародній конференції з питань боротьби із зловживанням наркотиками та їх незаконним обігом у грудні 1988 р. у Відні (Австрія) як частина заходів щодо припинення незаконної торгівлі наркотиками [3]. Зазначена Конвенція ратифікована Україною 27 листопада 1991 р. [4]. Хоча у Віденській конвенції ще не використовувався сам термін «відмивання доходів», проте був визначений кримінальний зміст дій, пов'язаних з відмиванням доходів, отриманих від незаконного обігу наркотиків, зокрема: переказ власності, якщо відомо, що така власність отримана у результаті будь-якого правопорушення, або у результаті участі у ньому, з метою приховування незаконного джерела власності, або з метою надання допомоги особі, яка бере участь у скоєнні такого правопорушення, з тим, аби вона могла ухилитися від відповідальності за свої дії; приховування справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, способу розпорядження, переміщення, справжніх прав щодо власності, або її приналежності, якщо відомо, що така власність отримана у результаті правопорушення, або участі у такому правопорушенні; придбання, володіння або використання власності, якщо на момент її отримання було відомо, що така власність отримана у результаті правопорушення, або у результаті участі у такому правопорушенні; володіння обладнанням, матеріалами або речовинами, якщо відомо, що вони використовуються, або призначені для використання з метою незаконного культивування, виробництва або виготовлення будь-яких наркотичних засобів чи психотропних речовин; участь, причетність або залучення до злочинної змови з метою скоєння будь-якого правопорушення або правопорушень, визнаних, згідно Конвенції, спроби вчинити таке правопорушення, а також співучасть, підбурювання, сприяння при їх здійсненні. Першим кроком у встановленні єдиних міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню доходів та формуванні правової бази відповідної міжнародної системи заходів стало прийняття FATF у 1990 р. Сорока рекомендацій[5], які згодом доповнили ще Дев'ять спеціальних рекомендацій. Зазначені рекомендації охоплюють правове забезпечення протидії відмиванню доходів, заходи, які необхідно вживати фінансовим організаціям з метою запобігання відмиванню доходів, інституційні принципи організації та принципи міжнародного співробітництва у цій сфері. Приєднавшись до системи FATF у 2002 р., Україна створила підрозділ фінансової розвідки так званого «адміністративного типу» – Державний департамент фінансового моніторингу, який згодом перетворено на Державну службу фінансового моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Global Risks Report 2011 Sixth Edition. An initiative of the Risk Response Network. January 2011 / World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://riskreport.weforum.org/global-risks-2011.pdf>
2. Pleskachevskiy, V. The underground economy: a threat to democracy, development and the rule of law [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://assembly.coe.int/ASP/Doc/DocListingDetails_E.asp?DocID=13532
3. Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин (Віденська) від 19.12.1988 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_096
4. Про ратифікацію Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин : постанова Верховної Ради УРСР від 25.04.1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 24. – С. 277.
5. Сорок рекомендацій / Група з розробки заходів по боротьбі з відмиванням коштів (FATF) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://10.200.205.205/content/File/Site_docs/2008/20.09.08/40_ukr_new-3.htm